

4938
ACC. N:R.

Landskap: Skåne Upptecknat av: N. Gerward
Härad: Ö. Göinge Adress: Järrestad
Socken: Osby Berättat av: Jöns Persson
Uppteckningsår: 1936 Född år 1875 i Hasslaröd

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Tillverkningen av träskor

S. 1-32.

Skriv endast på denna sida!

Jöns Persson använder uteslutande al till de träskor han gör.

Då jag besökte honom skulle han just sätta igång med att göra ett par som invändigt skulle hålla 11 tum i längd.

På sågbocken avsågades en kubb på 13 tums längd. Han beräknade en tum vid vardera ändan över träskons invändiga mått. Kubben är inte torkad utan grön.

I verkstaden tillyxas nu kubben med yxa på den s.k. stabben.

Efter denna grova tillyxning sättes ämnena fast i träskobocken medelst kilar. Hålet i bocken är inte lika dant i båda kanterna. Den vänstra kanten är rak men den högra går i en trubbig vinkel utåt sidan så att den passar till kanten på det grovt tillyxde

träskoämnet.

Av kilarna avviker den ena från de tre övriga. Dess ena kant har en vinkel motsvarande den i högra kanten på hålet i bocken. Denna kil sättes närmast träskoämnet då de kilas fast i bocken. De övriga spänns fast i luckan intill vänstra kanten.

Då ämnena är väl fastgjorda sker den första bearbetningen med tängslan så att det blir en jämn yta där hålet sedan skall göras.

Så börjar urholkningen. Med ett nav^{a c/}erjärn borras först ett hål vars bakersta kant utgör den blivande urholkningens bakersta gräns. Den vidare urholkningen göres så med en rösked /rösje/. Denna liknar närmast en djup sked med skarp egg runt kanterna. Om man skulle jämföra navarejärnet med röskeden skulle man

kunna säga att man på navafejärnet vänt halva röskeden på det andra hållet så att eggen kommit att vändas nedåt i stället för uppåt. Navarejärnet har dessutom i spetsen en skruvliknande liten tingest. Denna saknas helt hos röskeden.

Urgröpningsen i den ena träskon göres först alldeles färdig. Längden kontrolleras med en egenhändigt tillverkad tumstock.

Så göres den andra träskons likadan som den förstas. Röskeden har nu gjort sitt. Med häljärnet, ett vinkelböjt eggjärn, putsas hälen.

Med slättejärnet, ett j-formigt böjt eggjärn, putsas den övriga delen av håligheten. Och så är håligheten färdig, under förutsättning att foten som skon är beställd till har normal form. Har den frostknölar

eller är på annat sätt deformerad, göres urgröpningar för de extra knölarna.

Träskorna tagas nu ur bocken och huggas till på stubben med yxa så att de få den för en träsko karakteristiska utseendet. Då yttersidor och ovansida äro klara kommer turen till undersidan. Den är ju från de tidigare momenten fortfarande slät utan tecken till klack. Nu skall denna göras.

Träskon placeras som fotot visar och klacken nedskäres med såg och svängen urhugges med tängslan.

I den vidare utvecklingen komma träskorna icke mera på bocken och få heller inte behandling av de redan kända verktygen.

I en annan del av verkstaden tar nu putsningen vid. Träskomakaren verkställer putsningen med en bandkniv.

sittande på en för ändamålet konstruerad stol, gåsen kallad.

En sådan stol är inte så vanlig hos en träskomakare. vanligen använder han en träkläpp som han hänger på bröstet.

Träklötsen som sätter på gåshalsen förstöres ganska fort av bandkniven och får ersättas med ny.

Först putsat yttersidorna och sedan översidan. Sist kommer undersidan, som skall justeras så att träskon står stadigt för sig själv.

Under putsningen av sidorna kontrollerar träskomakaren då och då tjockleken av väggarna genom att hålla träskon mot ljuset /på fotot är det mot fönstret, men bättre går det på kvällarna mot en lampa/. Eftersom trädet är grönt lyser ljuset ganska bra igenom.

Då undersidan skall putsas fäller träskomakaren upp en järnbit som ledar med gångjärn mot "gåshalsen". Den tar spjörn så att den stannar i rät vinkel. Järnbiten placeras i svängen och med knäna under träskon hålles den stadigt fast.

Med bandkniven jämnas klacken. Så lägges bandkniven med klacken som stödjepunkt så att det ena handtaget kommer nära intill klacken. Det fria handtaget gör så cirkelrörelser med kacken som medelpunkt och avjämnar på detta sätt framdelen till samma plan som klacken.

Träskon är nu färdig att torka. Detta sker i en särskild ugn /se foto/. Här kokas de "så det riktigt droppar om dem". De torka här på ett par dagar. Innan JP hade torkugn torkades träskorna vid den öppna spisan. Detta tog mycket längre tid och risken ~~var~~

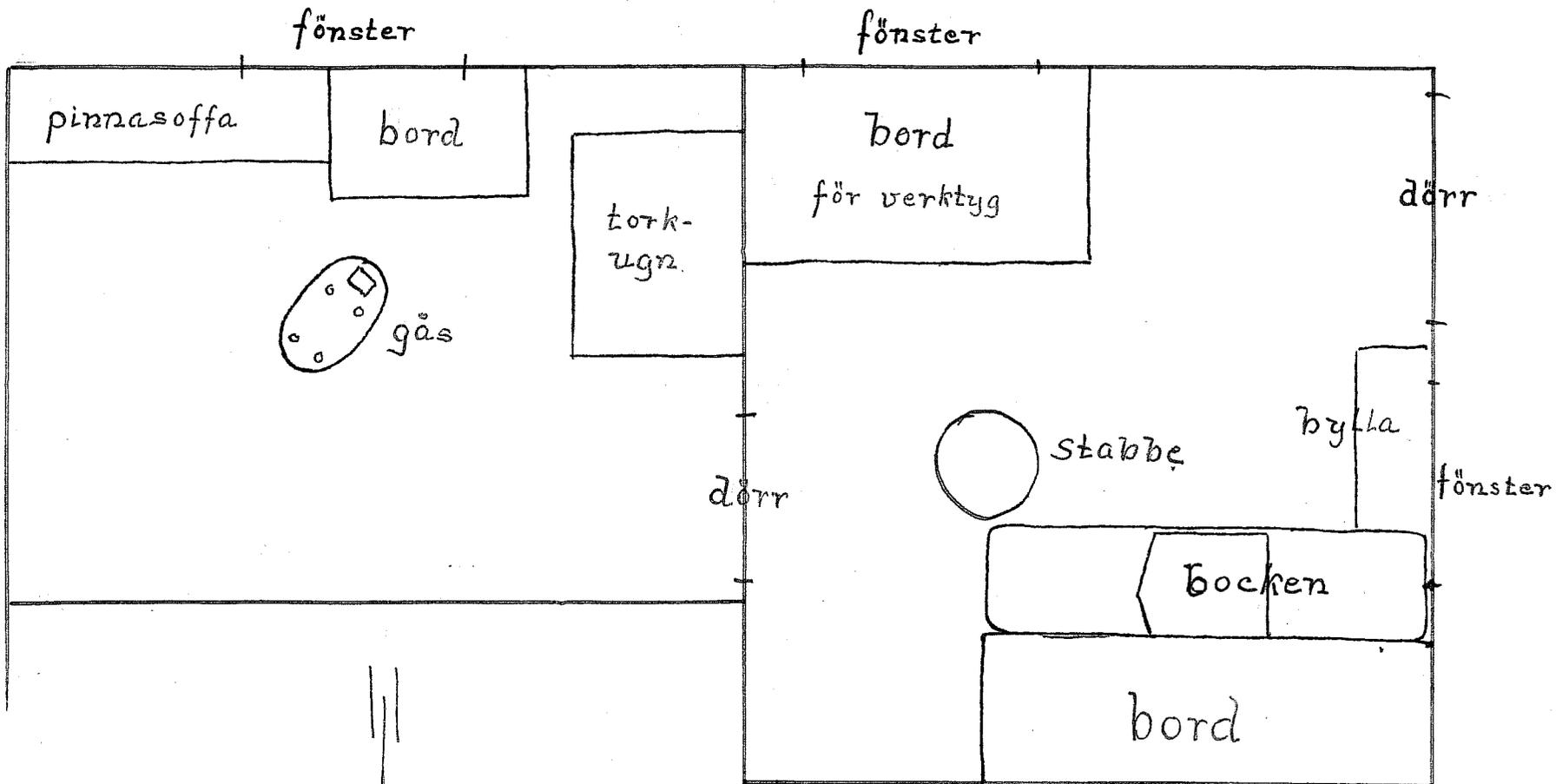
för att de skulle spricka under torkningen var mycket större då än nu.

Då de torkat tas de ut och strykas med tjära både fram och bak medan de ännu äro varma. Då de kallnat få de ännu en strykning men då över hela träskon.

De träskor vi nu följt med i deras tillblivelse ha sådan stor öppning att de fordra en s.k. puda. Denna göres av två halvmånformade läderbitar som samman-
sys i den konkava kanten. Mellan läderbitarna stoppas så in tagel eller svinborst. Pudan faststiftas med en liten nätt hammare /se foto/ vid hålighetens ovan-
kant.

Det är icke alla träskor man sätter pudor på. Skall man icke ha pudor på måste öppningen göras mindre. Ett foto visar hur ett par sådana träskor se ut.

Då ett par träskor beställdes tog träskomakaren mått på foten. Fotens längd mättes. Detta kallades träskons tumtal. Man skar en pinne så lång som tumtalet. Så mättes vristens höjd. På pinnen fläkte man från ena ändan av en spåna så lång som vristen var hög. Detta kallades vristmättet /se teckn./. Förr tog man alltid vara på dessa pinnar för event. efterbeställning. Numera gör man det inte. Man gör träskor på man har på lager i olika storlekar så att köparen kan prova ut det par han vill ha. Har han någon konstighet med foten tar han alltd en gammal träsko med sig.

Skiss över
träskomakarverkstaden.

Teckn.: Seward.

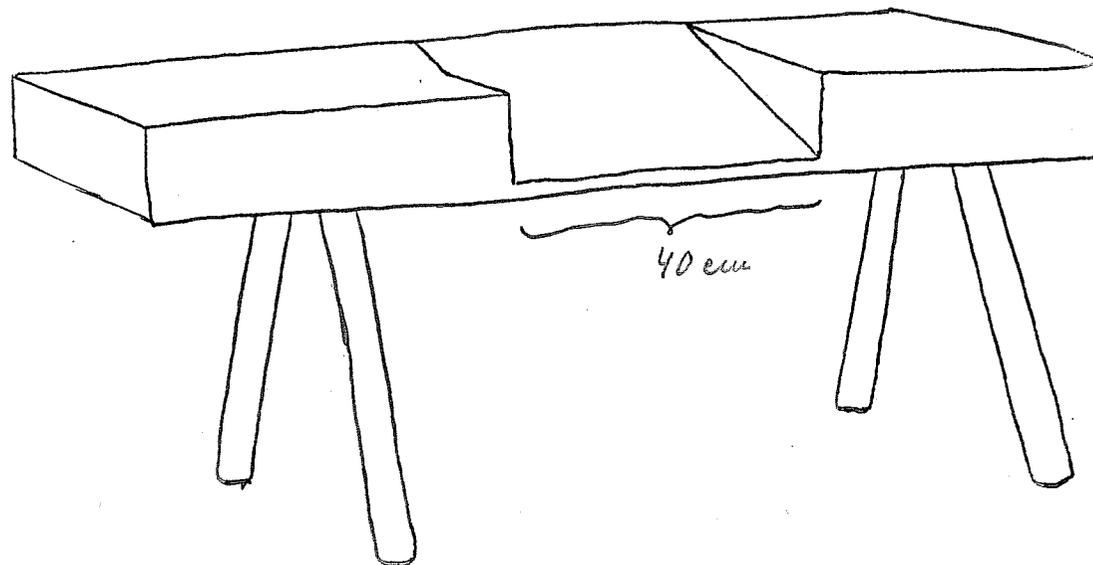
10.

4938

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Träskobocken.

40 cm

Teckn.: *Perman*

Skriv endast på denna sida!

11 4938

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mättsticka.

Tekn.: Gward.

Skriv endast på denna sida!

12. 4938

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13 Tom avmäter till en 11-Toms träsko

Foto: Gerward

Skriv endast på denna sida!

13. 4938

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Biten avsågs

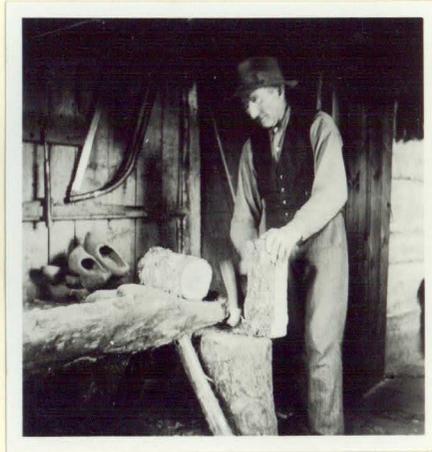
Foto: Seurand

Skriv endast på denna sida!

14. 4938

Osby m.

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Virket yras lise

Foto: Sennand.

Skriv endast på denna sida!

15.

4938

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ämnena fastsatta i boken.

Foto: Gunnar

Skriv endast på denna sida!

16.

4938

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Årputsning med länghan.

Foto: Semard.

Skriv endast på denna sida!

17. 4938

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Med nararen göres här nå kälän.

Foto: Genward.

Skriv endast på denna sida!

4938
18.

a.

83. 84.

b.

Rörskeden gör utgräpningen!

Foto: Genward.

Skriv endast på denna sida!

194938

Med häljärnet avputsas vid hälen.

Foto: Bernard

Skriv endast på denna sida!

20. 4938

a.

36. 37

b.

Hålet i övrigt avputsas med slättejärn.

Foto: Seimard.

Skriv endast på denna sida!

21. 4938

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

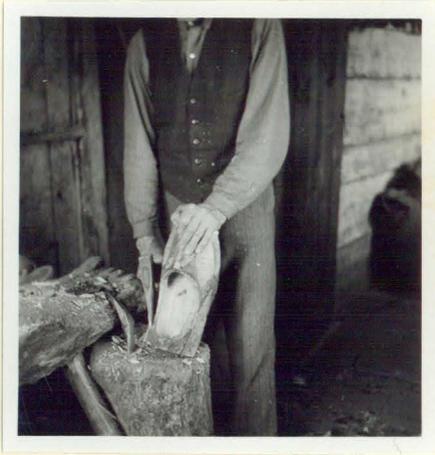

Ungrippingens längd mätes.

Foto: Bernard.

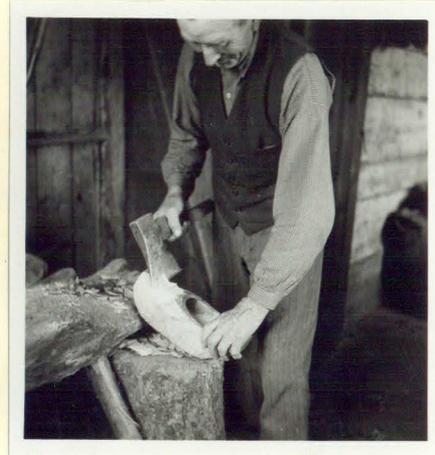
Skriv endast på denna sida!

22. 4938

a

39. 40.

b

Yttervidona timmer.

Foto: Howard.

Skriv endast på denna sida!

23. 4938

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Klacken nedsiges.

Foto: Seward

Skriv endast på denna sida!

34. 4938

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

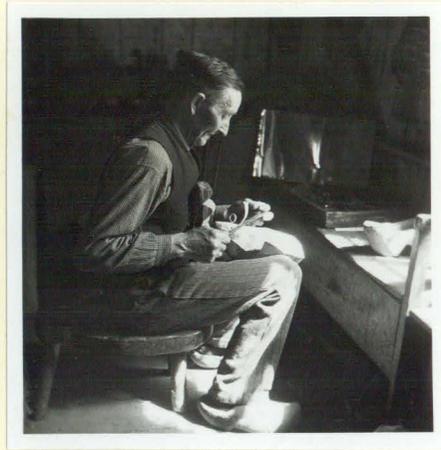
Strängen utveckas

Foto: Sernand.

Skriv endast på denna sida!

25. 4938

25
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppersidorna putsas med båndkniv.

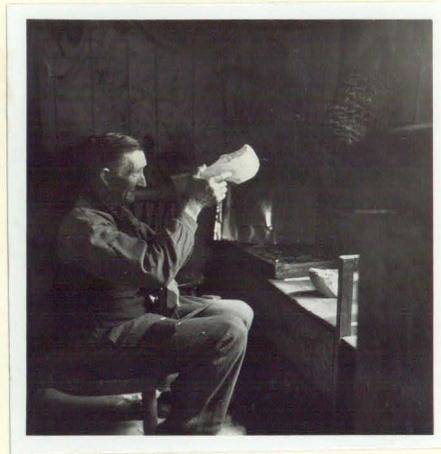
Foto: Gunnar.

Skriv endast på denna sida!

43

26. 4938

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—❖—

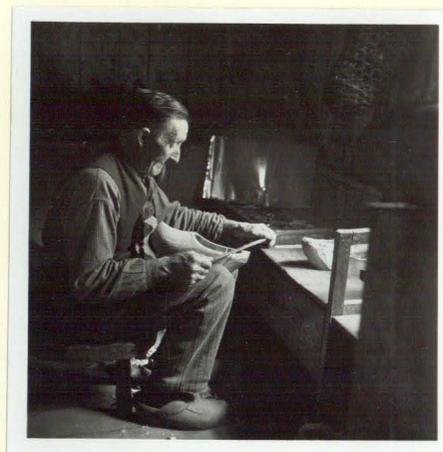
Väggarnas tjocklek kontrolleras.

Foto: Howard.

Skriv endast på denna sida!

27. 4938

27
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—♦—

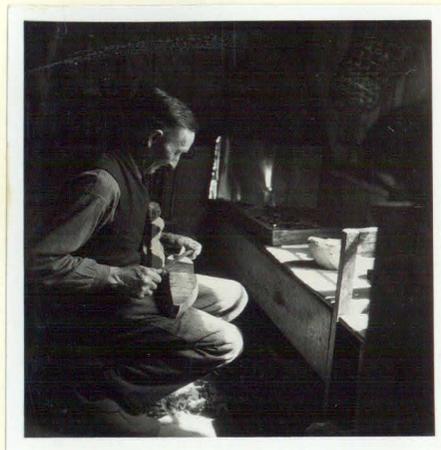

Orankauten ruskäres

Foto: Leonard.

Skriv endast på denna sida!

28. 4938

Anderssödan rätshäns.

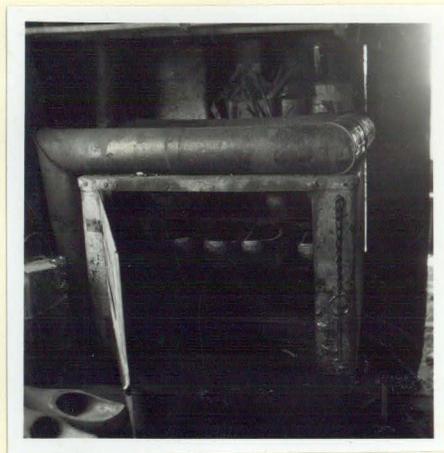
Foto: Geivand

Skriv endast på denna sida!

29. 4938

29

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J Torhugnen.

Foto: Leonard.

Skriv endast på denna sida!

30. 4938

30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Tjeras på bläck o nos medan de äro ramma.

Foto: Seward.

Skriv endast på denna sida!

31. 4938

31
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Färdiga med puda påsatta.

Foto: Seward.

Skriv endast på denna sida!

32. 4938

ett par som inte skall ha pudor, "göingsticker".

Foto: Berndt.

Skriv endast på denna sida!

33. 4938

33
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Lidejäm.

Frd: Seward.

Skriv endast på denna sida!

34.
4938

En hammare som Jöns Persson under hela sin arbetstid
använt när han fäst fast guden på träcken.

Foto: Genward.

Skriv endast på denna sida!

34938

35

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fängelan.

Foto: Seward.

Skriv endast på denna sida!

36. 4938

36
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—♦—

Kilarna.

Foto: Seward.

Skriv endast på denna sida!

37 4938

37
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Låsen"

Foto: Gerward.

Skriv endast på denna sida!